

A "FESTA DA ÁRBORE".

ORIXE E PRIMEIROS PASOS

Xosé A. Fraga

a escola de Cee cantábase, entre os anos 1916 e 1920, e ainda estaba vivo na década dos 40 , polo menos na de Toba, o seguinte "Himno al árbol" :

*Cantemos al árbol que voy a plantar,
si Dios lo protege del hombre y del viento
salud y riqueza dará (bis)*

*Para el aire puro campestres aromas,
para el caminante regaladas sombras,
templará los rayos de la luz del sol
y entre sus ramas formarán las aves
sus nidos de amor.*

*Cantemos al árbol con veces de paz y de amor,
defiéndalo el hombre, protéjalo Dios (bis).*

Cancións como esta eran interpretadas por miles de rapaces e rapazas por todas as escolas galegas, celebrando unha xornada peculiar, "A Festa da árbole". Unha actividade que acadou un gran espallamento e atención no período previo á Guerra civil e que despois sobreviviu con oscilacións, para acadar a forma actual de "Dia forestal mundial". A celebración con-

cretábase en formas moi variadas, nas que semella que foi común a plantación de árbores e as cancións, que, vistas desde unha perspectiva actual poden semellar posúer uns contidos inxenuos, moralistas, ... De todos os xeitos, coidamos que experiencias deste tipo son antecedentes interesantes de concepcións modernas sobre ensino e medio ambiente, a tan repetida Educación Ambiental e pode merecer a pena pescadar as múltiples e diversas que se desenvolveron pola Galiza. Neste primeiro artigo sobre o tema imos referirnos á orixe e primeiros pasos da antedita "Festa".

O interese pola árbole ten unha historia moi longa e noutros artigos que publicamos nesta revista ollamos a posición de autores como Antonio Valenzuela ou Ramón de la Sagra sobre o tema da forestación. Cántanos Vicente Casals que foi Rafael Puig i Valls, enxeñeiro xefe do Distrito forestal de Barcelona, Girona e Balears quen introduciu no Estado español a "Festa da árbole". Puig era unha personalidade salientábel da vida catalana de fins do XIX e principios do XX; además de sobresainte forestal, e outras

ocupacións, foi durante tres bienios presidente da Real Academia de Ciencias e Artes de Barcelona e Comisario rexio na Exposición Universal de Chicago (1893). A "Festa" tiña a sua orixe en 1872 en EE.UU. e a finalidade consistía en desenvolver unha iniciativa orientada á recuperación dos montes polo grave proceso deforestador sofrido por Norteamérica perante o proceso de asentamento de colonos nas novas terras.

A importación norteamericana non debe considerarse extraña. Nas derradeiras décadas do século XIX os enxeñeiros de montes españoles manifestaron un considerábel interese polo que ali acontecia. Estableceronse relacións bastante estreitas cos seus forestais, nomeadamente con Franklin B. Hough, o criador da administración forestal estadounidense, sobretodo a raíz da estancia naquel país de José Jordana en 1876-1877, e do que resultaria un libro no que se fala por vez primeira do dia da árbole. Co gallo da Exposición universal de Chicago de 1893, Puig percorreu os Estados Unidos, onde coñeceria de perto as

adiantadas preocupacións dos colegas americanos e uns anos despois, en 1898, lanzou a iniciativa da celebración no Estado español da "Festa da árbore".

Semella lóxica a intervención de Puig na iniciativa, pois á sua condición de enxeñeiro forestal sumábase a identificación coa corrente de ideas que nesa época tentaba dar a coñecer a Natureza por medio do fomento do alpinismo e da actividade excursionista. Nese sentido, tamén foi iniciativa sua a creación en Barcelona dun "Club Alpino", que despois daria lugar á formación da "Asociación Catalanista de Excursiones Científicas". A data de lanzamento da idea da "Festa" foi o 21 de setembro de 1898, dia en que Puig publicou en "La Vanguardia" o artigo "La Patria y el Árbol. Síntesis de un proyecto y de su inmediata ejecución", texto reproducido despois en diversas publicacións. Coa proposta pretendía favorecer o desenvolvemento das zonas forestais da Península, protexer a agricultura, inducir ao aproveitamento racional das augas, ... Para iso, establecía un premio de 500 pts., que pagaba el mesmo persoalmente, á mellor Cartilla forestal escollida en concurso público para a sua utilización nas escolas como medio de concienciación e formación do alunado. Os mestres deberían responsabilizarse da celebración cada ano da "Festa da árbore", consistente na plantación de ábores polos escolares, de xeito que o rapaz fose educán-

dose no respeito ao vexetal para que ao convertecerse en cidadán continuara nesa actitude. O éxito da "Festa" foi grande e en anos sucesivos de Barcelona espallouse a resto do Estado

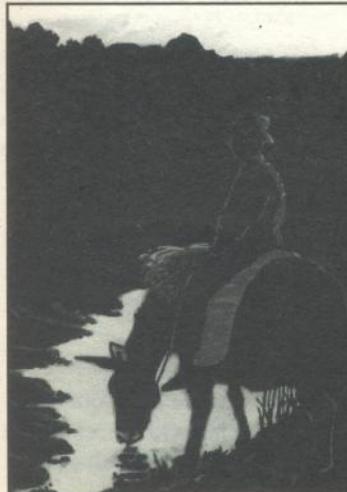
cia de constituir unha potencia mundial de segunda orde. Esas circunstancias favoreceron unha boa acollida á iniciativa. De feito, a proposta encaixaba moi ben co movemento rexeneracionista xurdido nesas datas.

Joaquín Costa, impulsor do movemento, foi membro da Asociación de Amigos da Festa da Árbore de Barcelona, que presidia Puig, e escribiu numerosas publicacións relativas ao tema. A árbore viña a convertirse, nesta perspectiva, no simbolo da arelada rexeneración. Por outra banda, no ámbito educativo, onde se desenvolveu a celebración, a proposta encontraba tamén un ambiente favorábel á sua acollida entre os docentes interesados nunha reforma educativa, partidarios do "ensino intuitivo" impulsado pola Institución Libre de Enseñanza (ILE). Nese ensino propúñase que o alunado entrase en contacto directo cos seres e fenómenos naturais, o que supuña a realización, como elementos básicos da aprendizaxe, de actividades prácticas, as leccións de cousas e as excursións instrutivas, os paseos escolares, a creación dos museus escolares e gabinetes científicos a partires de recolleitas proprias e o cuestionamento do papel tradicional e reverencial do libro de texto, ... Na Galiza, os docentes defensores desas teses recollerón con especial interese iniciativas como a da "Festa"; en artigos posteriores poderemos seguir algunas desas experiencias.

español. En 1914 o Real Decreto de 16 de outono conferiu-lle carácter oficial en todo o territorio, sendo o Corpo de Enxeñeiros de Montes o encarregado da sua organización.

Non é casual a coincidencia do lanzamento da idea en 1898 co momento de crise provocada pola desfeita do império colonial español, de concién-

Productos do Campo e Gandeira
Biolóxicos (sin pesticidas, hormonas, manipulación xenética...).

Alimentos naturais. Saude. Hixiene. Enerxías. Bioconstrucción. Artesanías. Música. Libros. Revistas. Roupa. Calzado. Turismo Rural.

BioCultura 97

*Semana Verde Internacional
Feria de Alternativas y Calidad de Vida*

MADRID DO 7 O 10 DE NOVEMBRO
(Pabillón de Cristal Casa de Campo)
DE 10 A 20 H. Organiza a Asociación VIDA SANA

ENTRADA

~~600 Pts.~~

Obsequio para os lectores de CERNA